

11. Kaupunginarkisto

Vuosi 1966 merkitsi kaupunginarkistolle uusiin oloihin sopeutumisen aikaa. Arkistovarastojen sijainti neljässä eri paikassa eri puolilla kaupunkia oli aikaisemmin vaikuttanut hajoittavasti sen toimintaan. Kallion virastotaloon muuton jälkeen sekä asiakirjat että myös virkailijat olivat samassa kohteessa. Tästä koitui se etu, että kaupunginarkiston toimintakin tuli entistä keskitetyymmäksi ja eräiden suunnitelmien toteuttaminen kävi mahdolliseksi.

Kaupunginarkiston jo vanhentuneessa johtosäännössä ei tehtäviä arkistonhoitajien kesken ole jaettu, mutta kertomusvuoden aikana työnjako huomattavasti selveni. Sen mukaan yksi arkistonhoitajista huolehtii ns. historiallisten arkistojen, yksityiskokoelmien, kartta-, piirustus- ja mikrofilmiarkistojen järjestämisestä ja luetteloinnista sekä valvoo niiden perusteella annettavia selvityksiä. Toinen arkistonhoitaja sopii virastojen ja laitosten kanssa asiakirjojen siirroista, valvoo niitä ja huolehtii asiakirjain järjestämisestä ja luetteloinnista kaupunginarkistossa sekä antaa virastoille tarpeettomien asiakirjojen hävittämistä eli seulontaa koskevia ohjeita. Kolmas arkistonhoitaja suorittaa tarkastuksia virastojen ja laitosten arkistoissa sekä ohjaa ja neuvoo niiden arkistoissa tapahtuvaa asiakirjain järjestämistä ja luettelointia. Molemmat viimeksimainitut arkistonhoitajat osallistuvat myös koulutustoimintaan siten, että jälkimmäinen toimii luennoitsijana kaupungin koulutustoimikunnan järjestämällä kursseilla, edellinen taas ohjaa kaupunginarkistossa virastojen ja

laitosten arkistoja hoitavien henkilöiden käytännöllistä harjoittelua. Näin ollen kaupunginarkiston toiminnassa tapahtui osastojako. Osastonjohtaja-nimitys vastaisikin asiallisesti paremmin heidän tehtäviään kuin nykyinen arkistonhoitaja-nimitys, koska tällä virkanimikkeellä on myös virastoissa ja laitoksissa asiakirjain hoidosta huolehtivia virkailijoita. Kaupunginarkiston arkistonhoitajien ja virastojen arkistonhoitajien pätevyysvaatimuksissa, koulutuksessa ja palkkauksessa on kuitenkin suuri ero yhteisestä virkanimikkeestä huolimatta.

Uusiin tiloihin siirtyminen johti myös muun kaupunginarkiston henkilökunnan, lähinnä arkistojärjestäjien tehtävien erikoistumiseen. Todistus- ja selvittelypyyntöihin vastaaminen sekä tutkijain opastaminen veivät yhden arkistojärjestäjän ajan kokonaan. Sairaala-arkistojen valtava kasvu ja lainaus-toiminnan vilkkaus aiheuttivat sen, että niitä hoitavan arkistojärjestäjän apuna jouduttiin käyttämään toista arkistojärjestäjää toimistokoululaisen lisäksi. Kun kaupunginarkiston käsikirjastokin vei melkoisen osan yhden arkistojärjestäjän työajasta, oli varsinaisiin järjestelytöihin käytettävä työvoima tuntuvasti supistunut.

Uusiin avariin toimistotiloihin siirtyminen teki mahdolliseksi yleisönpalvelun tehostamisen. Nykyisin on mm. tutkijoita varten varattu erityinen tutkijainhuone, jonka merkitys kuvastuu sen käyttäjien luvun kasvussa. Asiakirjain esilleottamista hidastaa tosin tutkijainhuoneen ja arkistovarastojen etäisyys

11. Kaupunginarkisto

toisistaan, mutta tämäkin haitta on pienentynyt sen jälkeen kun kaupunginarkisto sai pienen, sisäkäyttöön tarkoitettun ns. scooterin nopeuttamaan asiakirjain tuontia arkistovarannoista.

Kaupunginarkiston suunnitelma asiakirjain hoidon tehostamiseksi sellaisissa virastoissa ja laitoksissa, joihin ei voida järjestää päätoimista asiakirjain hoidosta huolehtivaa virkailijaa, edistyi jonkin verran vuoden kuluessa. Tarkoituksena on lähettää joku kaupunginarkiston virkailijoista järjestämään alustavasti viraston asiakirjat sellaiseen kuntoon, että viraston jatkuva omatoiminen arkistohoito sen perusteella on mahdollista, sekä laatimaan ko. virastolle arkistonjärjestelykaava. Kertomusvuoden aikana kaupunginarkiston amanuessi suoritti tällaisen perustavan järjestelytyön lastentarhain toimistossa.

Virastojen arkistojen mikrofilmausta koskevassa kysymyksessä kaupunginarkisto oli neuvottelukosketuksissa rakennustarkastusviraston kanssa. Tarkoituksena oli selvittää kysymystä, missä määrin asiakirjain säilymisen varmistamiseksi valokuvattuja mikrofilmejä voitaisiin käyttää virastotyössä aluperäisten asiakirjain asemesta, jolloin mm. viimeksimainittujen lainaamisesta yksityisille vältyttäisiin. Rakennustarkastusvirasto laati asiasta seikkaperäisen mietinnön ja kustannusarvion, tarkoituksena oli ryhtyä asiaa käytännössä kokeilemaan.

Kaupunginarkiston mielenkiinnon kohteina olivat jatkuvasti asiakirjain hoitoon liittyvät tarvikkeet ja niiden soveltuvuus pysyvistä arkistointia silmälläpitäen. Tällaisia uutuuksia ovat nimiöiden tekstaukseen käytettävät ns. huopa- eli nailonkynät, jotka viime vuosien aikana ovat ilmestyneet kauppoihin. Yhteistoiminnassa hankintatoimiston kanssa kaupunginarkisto hankki niitä koskevan lausunnon terveydellisten tutkimusten laboratoriolta. Tutkimuksen suorittaminen osoittautui tarpeen vaatimaksi.

Vaikka kaupunginarkiston päätehtävänä

on huolenpito kaupungin virallisista asiakirjoista, se kulttuurilaitoksena katsoo kuitenkin velvollisuudekseen mahdollisuuksiensa mukaan koettaa pelastaa tuholta sellaisten seurojen, yhdistysten, liikkeiden ja yksityishenkilöiden asiakirjoja, joilla on sosiaalista, taloudellista, kulttuurihistoriallista tms. merkitystä kaupungille ja sen kehitykselle. Tällainen merkittävä arkisto saatiin toimintavuoden aikana talletuksena Fruntimmersföreningen i Helsingfors -nimiseltä yhdistykseltä, jonka perustajia oli mm. prof. Sakari Topelius. Tämän yhdistyksen puitteisiin mahtui koko vapaaehtoinen humanitäärinen toiminta Helsingissä yhdistyksen perustamivuodesta 1848 aina 1860-luvulle saakka. Lisäksi saatiin Suomen Kaupunkiliitolta arvokaina lahjoituksina Helsinkiä koskeva leikekokoelma sekä johtaja Y. Harvian kokoelma. Mainittakoon vielä, että tavallisesti tällaiset arkistot pienestä koostaan huolimatta sisältävät paljon arvokasta tietoa kaupungin kannalta katsottuna.

Henkilökunta. Kertomusvuoden aikana kaupunginarkisto sai tervetullutta vahvistusta henkilökuntaansa. Useita vuosia avoimena olleeseen amanuessin virkaan saatiin vihdoinkin muodolliset pätevyysvaatimukset täyttävä henkilö ja vuoden alussa perustettiin kaupunginarkistoon 12. pl:n mukainen tp. arkistojärjestäjän työopimussuhteinen virka. Viimeksimainittua hoiti osapäivätyönä kaksi ylioppilasta. Käytännöllistä virastotyöharjoittelua varten työskenteli kaupunginarkistossa kaksi toimistokoululaista asianomaisten työnopettajien johdolla.

Toiminta kunnallisena keskusarkistoviranomaisena

Esityksiä tehtiin mm. seuraavista asioista: kaupunginhallitukselle kaupunginarkiston amanuessin viran täyttämisestä ja tilapäisen 7. pl:n arkistoapulaisen palkkaamisesta kaupunginarkistoon; kiinteistöviraston talosastolle esitys kaupunginarkiston kellari-

tilojen ilmastoimisesta ja hankintatoimistolle mikrofilmien lukulaitteen sekä sähkökäyttöisen scooterin hankkimisesta.

Lausuntoja annettiin mm. kaupunginhallitukselle vapaasta kesälauantaista ja rakennustarkastusviraston piirustusarkiston mikrofilmauksesta sekä rahatoimistolle sen arkistotiloista. Lisäksi välitettiin kaupungin sairaalain antamat lausunnot sairaala-arkistojen supistamiskomitean ehdotuksesta mainitulle komitealle.

Virastojen ja laitosten arkistonhoitoon kohdistuva valvonta. Kaupunginarkisto suoritti kertomusvuoden kuluessa tarkastuksia kaupunginhallituksen alaisten virastojen, liikennelaitoksen, raastuvanoikeuden, tuberkuloosihuoltotoimiston, ulosottoviraston ja rakennusviraston arkistoissa. Viimeksimainitussa virastossa suoritettua järjestely- ja luettelointityötä seurattiin jatkuvasti. — Arkiston järjestämiskaavat vahvistettiin kiinteistöviraston tontti- ja metsäosastolle sekä lastentarhain toimistolle. Ohjaustoimintaan liittyi myös se opastustoiminta, jota kaupunginarkistossa annettiin teoreettisen arkistotiedon ja käytännöllisen harjoittelun muodossa virastojen arkistoista huolehtiville virkailijoille.

Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirot ja arkiston kasvu. Asiakirjoja luovuttivat kaupunginarkistoon kertomusvuoden kuluessa seuraavat virastot ja laitokset: ammattioppilaslautakunta, ammatinvalinnan ohjauksen Helsingin piiritoimisto, kiinteistöviraston kansliaosasto, maistraatti ja raastuvanoikeus, talous- ja ompelualan ammattikoulu sekä Auroran, Kivelän, Malmin ja Marian sairaalat. Myös toimintansa loppuensaattaneet komiteat ja toimikunnat siirsivät asiakirjansa kaupunginarkistoon.

Lahjoituksina vastaanotettiin Valtionarkistolta Helsingin kaupunginvanhinten lausunnot vuosilta 1848—1857, rva L. Bauerilta

Asianajotoimisto Arthur Söderholm, Westerback & Degerthin arkisto 1900-luvun alkupuolelta; lisäksi saatiin aikaisemmin mainittu Suomen Kaupunkiliiton lahjoitukset ja talletuksena Fruntimmersföreningen i Helsingfors -yhdistyksen arkistoa n. vuosilta 1850—1930.

Kertomusvuoden kuluessa kaupunginarkistoon otettiin vastaan kaikkiaan 451 hyllymetriä asiakirjoja, joista sairaalain asiakirjoja 239 hyllymetriä. Lisäksi vastaanotettiin mikrofilmejä kaikkiaan 231 filmirullaa.

Sisäiseen toimintaan kuuluvat asiat. Virastoilta ja laitoksilta vastaanotetut asiakirjat sijoitettiin paikoilleen ja verrattiin luovutusluetteloihin. Kansioiden korjausta ja uudelleenkansiointia jatkettiin edelleen varsin laajassa mitassa.

Seuraavien virastojen ja laitosten arkistot järjestettiin kokonaan: rakennustoimiston tilivirasto; rakennuskonttori; Helsingin maalaiskunnan (Malmin) sairaala; Haagan, Herttoniemen, Huopalahden, Pakilan, Pitäjänmäen, Puistolän ja Pukinmäen kansakoulut; Kaarelan alakansakoulu; talous- ja ompelualan ammattikoulu; maistraatin arkistosta siirretty, v. 1944 valokuvattu mikrofilmisarja rakennuspiirustuksista; Kaupunkiliiton lahjoittama sanomalehtileikekokoelma ja Asianajotoimisto Arthur Söderholm, Westerback & Degerthin arkisto. Lisäsiirtojen johdosta järjestettiin uudelleen rakennustarkastusviraston ja rahatoimikamarin asiamiehen arkistot.

Käsikirjaston hankintaluetteloon merkittiin uusia kirjoja yhteensä 591 nidettä ja sidosta. Osa niistä ostettiin, osa siirrettiin kaupunginkansliasta ja osa saatiin lahjoituksina. Painotuotteita lahjoittivat: kansakoulunop. C. T. Häggström; fil.maist. Sirkka Impola; fil.maist. Veikko Mattila; fil.tri Sylvi Möller; Stockholms stadsarkiv (Tukholma); Stockholms stadskollegiums handbokskommitté; Svenska stadsförbundet; Lunds Universitet; Landsarkivet for Sjaelland; Erhvervsarkivet (Århus); Rigsarkivet (Kööpenhamina); Det

11. Kaupunginarkisto

norske hvalrådet; Valtionarkisto; Suomen Kaupunkiliitto; Helsingin Yliopiston sosiologian laitos; Suomalainen Tiedekatemia; Helsingin kaupunginorkesteri; Suomen Kiinteistöliitto; Suomen Sukututkimusseura; Helsinki-Seura; Kalevalaseura; Yleisradion tiedotustoimisto; Suomen Meripelastusseura; Kauppalaivaston huoltoneuvosto; Liikearkistoyhdistys; Rakennustarkastusyhdistys; Helsingin Vähittäiskauppiasyhdistys; Osuusliike Elanto; Kesko Oy; Oy Stockmann; Pohjoismaiden Yhdyspankki; Kunnallisopisto, Tuusula; Kunnallisvirkamiesliitto ja Helsingin Toinen Lyseo. Lisäksi on kirjojen kaksoiskappaleita vaihdettu Ruotsalaisen kauppakorkeakoulun kirjaston kanssa.

Kirjeenvaihto sekä arkiston ja kirjaston käyttö. Saapuneita kirjeitä merkittiin diaariin 269 (ed. v. 271) ja lähetettyjä 108 (104). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 73 (70). Tutkijainkäyntejä merkittiin 623 ja tiedustelukäyntejä sekä puhelimitse annettuja selvityksiä yht. 203. Lisäksi tulivat monet tutustumiskäynnit, joita tekivät

eri kurssit, yksityishenkilöt ja laitokset. Suurin osanottajamäärä oli Tuusulan Kunnallisopiston arkistonhoitajakurssin käynnillä, johon osallistui 86 henkilöä.

Virastoille ja laitoksille lainattiin yhteensä 240 (691) asiakirjaa. Sairaaloille lainattiin 4 738 (3 609) asiakirjaa. Puhelimitse hoidettuja tiedusteluja oli 985 (137). Kirjastosta lainattiin tutkijoiden käytettäväksi 413 (383) nidettä.

Tulot ja menot. Kaupunginarkiston tulot koostuivat ainoastaan maksullisista todistuksista ja jäljennöksistä perittävistä lunastusmaksuista, ja niitä kertyi kertomusvuonna 8.80 (12.60) mk. Kaupunginarkiston menot, tilityserät mukaan luettuina, nousivat 421 614 (352 089) mk:aan, minkä lisäksi kaupunginarkistolle vuoden varrella myönnettiin yhteensä 7 059 mk erinäisten käyttöesineiden hankintaan sekä 200 mk osanottomaksuiksi kahden arkistovirkailijan osallistumiseen Liikearkistoyhdistyksen järjestämille arkistopäiville.